

Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds
voortgezet onderwijs

Van overschotvak naar tekortvak

Nieuwe doelgroepen voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs

De komende jaren zal het tekort aan leraren in het voortgezet onderwijs toenemen en zelfs oplopen tot ongeveer 600 fte aan leraren in 2020. De verwachting is dat de vacaturedruk vooral in de zogenoemde tekortvakken toeneemt. Het gaat hier om de vakken informatica, scheikunde, natuurkunde, Duits, de klassieke talen en wiskunde. Het tekort aan eerstegraads en tweedegraads leraren is even groot. Er zijn ook vakken waar de komende jaren nauwelijks tekorten worden verwacht, zoals biologie, lichamelijke opvoeding, maatschappijleer, kunstvakken en ckv, aardrijkskunde en geschiedenis. Dit zijn overschotvakken. Dat wil niet zeggen dat er voor deze vakken meer leraren beschikbaar zijn, maar dat de vacatures makkelijker worden vervuld dan die van tekortvakken. Lokaal kunnen er nog wel tekorten bij die vakken ontstaan.

Voion voert verkenningen uit naar vier verschillende doelgroepen die mogelijk tekorten kunnen opvangen: leerlingen, onderwijsassistenten, hbo- en wo-studenten die geen lerarenopleidingen volgen en leraren in een overschotvak. De bedoeling is scholen te inspireren en hun concrete suggesties te geven om via andere wegen te kunnen (blijven) voorzien in kwalitatief goed onderwijs.

In vier brochures laat Voion zien wat de mogelijkheden zijn van deze doelgroepen. Deze brochures zijn gebaseerd op het rapport 'Nieuwe doelgroepen voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs', zie hiervoor de [website van Voion](#). Deze brochure beschrijft hoe leraren met een bevoegdheid in een overschotvak kunnen worden gestimuleerd een extra bevoegdheid te halen in een tekortvak. Door bijvoorbeeld een tegemoetkoming in de studiekosten te geven of maatwerk te bieden in de vorm van bijvoorbeeld flexibele opleidingstrajecten.

Tegemoetkoming in studiekosten

Landelijke Lerarenbeurs

Scholen kunnen de opleiding van leraren (deels) faciliteren door hun daarvoor klokuren te geven. Leraren kunnen ook een persoonsgebonden Lerarenbeurs bij DUO aanvragen. De leraar krijgt dan een vergoeding voor het collegegeld, de studiekosten en de reiskosten en hij of zij kan studieverlof aanvragen. Scholen ontvangen een subsidie om de deelnemende leraar te vervangen tijdens het studieverlof. De Lerarenbeurs kan worden aangevraagd van 1 april tot 1 juli. Scholen kunnen ook (onder bepaalde voorwaarden) een bonus toekennen aan leraren die een tweede studie in een tekortvak doen.

In een aantal regio's, zoals regio Den Haag, kunnen leraren die niet meer in aanmerking komen voor de landelijke Lerarenbeurs, een lokale lerarenbeurs aanvragen om een (extra) bevoegdheid te halen. Daarnaast kunnen leraren die les gaan geven in een ander vak sinds september 2017 gebruikmaken van de zij-instroomregeling van DUO. Ook leraren die al gebruik hebben gemaakt van de landelijke Lerarenbeurs komen hiervoor in aanmerking.

Vierslagleren

Om meer leraren te stimuleren een (extra) bevoegdheid te halen in één van de tekortvakken, konden startende en ervaren leraren in de periode 2015-2017 gebruikmaken van de subsidieregeling Vierslagleren van het ministerie van OCW. Hoewel deze regeling inmiddels is beëindigd, biedt dit mogelijk wel aanknopingspunten om meer leraren voor tekortvakken op te leiden. Binnen Vierslagleren vormden een ervaren leraar en een startende leraar twee jaar lang een duo. Zij volgden allebei een opleiding om een (extra) bevoegdheid te halen met behulp van de Lerarenbeurs. De zittende leraar kreeg met Vierslagleren twee jaar lang extra vrijstelling van lesgevende taken: zes uur per week bovenop het studieverlof van de Lerarenbeurs.

Door deze opzet had de school na twee jaar twee extra gekwalificeerde leraren in de tekortvakken. De bedoeling was dat de zittende en startende leraar elkaar konden inspireren en van elkaar konden leren. De samenwerking bleek niet altijd optimaal, omdat de leraren niet altijd bij elkaar in de teams zaten of op dezelfde locatie werkten. Daar waar de samenwerking wel tot stand kwam, leidde dit tot extra kwaliteit in de school doordat beide leraren met elkaar werkten aan de school- en vakontwikkeling. Daarnaast droeg de begeleiding door de zittende leraar bij aan minder vroegtijdige uitval van de deelnemende startende leraren. Door de regeling Vierslagleren kregen de leraren veel tijd en ruimte om een (extra) bevoegdheid te halen, dit werkte stimulerend.

Flexibele opleidingstrajecten

Om leraren met een onderwijsbevoegdheid te stimuleren een tweede bevoegdheid te halen, kunnen lerarenopleidingen ook hun trajecten flexibeler maken en (meer) maatwerk bieden. Door vrijstellingen, gekoppeld aan assessments, kunnen leraren de opleiding sneller doorlopen. In de mbo-sector bestaat al zoets, het Pedagogische Didactische Getuigschrift traject (PDG-traject). Vakkundige leraren en zij-instromers kunnen via dit traject hun bevoegdheid halen. De mbo-instelling en lerarenopleiding verzorgen samen de opleiding, waarbij de lerarenopleiding eindverantwoordelijk blijft. Door het traject kan bewezen bekwaamheid sneller worden omgezet in een bevoegdheid.

Vorbereidingstraject

Schoolbesturen kunnen ook een voorbereidingstraject aanbieden en zo de drempel verlagen om een opleiding te doen voor een extra bevoegdheid.

Twee bevoegdheden tegelijk halen

Vaak halen leraren een tweede bevoegdheid na hun eerste bevoegdheid. Op sommige hogescholen kunnen leraren nu twee bevoegdheden tegelijkertijd halen. Lerarenopleidingen worden daarvoor gecombineerd. Op de Hogeschool Utrecht kunnen studenten een speciaal traject doorlopen om in vijf jaar twee bevoegdheden te halen. Een student start met één lerarenopleiding. Als hij of zij het eerste jaar versneld kan afleggen, is het mogelijk om deze te combineren met een tweede lerarenopleiding. Op deze manier kunnen leraren in meer dan één vak lesgeven.

Vorbereiden op lerarenopleiding voor extra bevoegdheid

binnen eigen bestuur

Ondanks de daling van het aantal leerlingen in de Achterhoek was er een dreigend tekort aan wiskundeleraren. Als antwoord hierop is door Achterhoek VO, een bestuur van twaalf scholen, in 2016 een Wiskundetraject opgezet, waarin bevoegde leraren in andere vakken worden omgeschoold tot wiskundeleraar.

Vorbereidend jaar binnen Achterhoek VO

Voor het opstarten van het Wiskundetraject is een coördinator aangesteld. Zij heeft met de leraren die zonder tweedegraadsbevoegdheid wiskunde geven, besproken waar de opleiding aan zou moeten voldoen, gezien hun voorkennis en ervaring. De coördinator heeft vervolgens met de Hogeschool Arnhem Nijmegen (HAN), gekeken hoe het programma eruit moet komen te zien, gelet op de ervaring en bekwaamheden van de leraren. Er is gekeken waar leraren wel of geen vrijstellingen voor kunnen krijgen, rekening houdend met de eisen die de Nederlandse Vereniging van Wiskunde aan de vakinhoud stelt.

Om de drempel te verlagen werden geïnteresseerde leraren het eerste jaar opgeleid binnen Achterhoek VO zelf. Dit eerste jaar is door alle scholen van Achterhoek VO samen gefinancierd. Een eerstegraads wiskundeleraar in dienst van Achterhoek VO verzorgde de lessen. Elke vrijdag hadden de leraren een halve dag les.

De leraren hoefden zich niet in te schrijven op de HAN, maar konden wel al vakdidactische praktijkopdrachten uitvoeren en afronden. Ook konden zij vakinhoudelijke examens op de HAN afleggen om vrijstellingen te krijgen voor de lerarenopleiding.

Opbrengsten

Het initiatief is goed bevallen; 22 deelnemers van verschillende vakken, met verschillende bevoegdheden namen deel. Negen leraren zijn uiteindelijk de lerarenopleiding voor wiskunde op de HAN gaan doen met de landelijke Lerarenbeurs. Tijdens de opleiding blijven de leraren in hun oude vak lesgeven.

De leraren vonden het samen leren met anderen stimulerend. Leraren hielpen elkaar bij het leren en bij het maken van de praktijkopdrachten. Ze trokken zich aan elkaar op. Dit maakt het Wiskundetraject aantrekkelijk en waardevol.

Het Wiskundetraject was een eenmalig project, maar elk jaar wordt er op basis van strategische personeelsplanning gekeken wat nodig is. Nu zijn er gesprekken met de HAN om te kijken of een Natuur- en scheikundetraject mogelijk is, omdat er ook een tekort aan natuur- en scheikundeleraren wordt verwacht.

Stimuleren een extra bevoegdheid te halen

Leidinggevenden kunnen in POP-gesprekken met leraren van overschotvakken de mogelijkheid bespreken om een extra bevoegdheid te behalen. Vooral voor leraren in krimpregio's biedt dit extra mogelijkheden, omdat zij dan breder inzetbaar zijn. Samen met P&O kunnen leraren bespreken hoe het opleidingstraject kan worden vormgegeven, hoe deze kan worden gefinancierd en wat door de school wordt gefaciliteerd.

Om leraren te stimuleren een extra bevoegdheid te halen in een tekortvak is het van belang hun ruimte en tijd te bieden voor de opleiding. Leraren kunnen in de vakken van beide bevoegdheden lesgeven. Sommige scholen nemen alleen leraren van overschotvakken aan als zij bereid zijn een extra bevoegdheid te halen in een tekortvak. Zo neemt het Andreas College in Katwijk bijvoorbeeld alleen leraren Lichamelijke Opvoeding aan als deze bereid zijn de lerarenopleiding in een tekortvak te volgen. Daarvoor stelt de school tijd en geld ter beschikking. Scholen zouden expliciet leraren met een bevoegdheid in een overschotvak, die bereid zijn zich te scholen in een tekortvak, kunnen uitnodigen voor sollicitatiegesprekken.

Daarnaast kunnen schoolbesturen, naar voorbeeld van Achterhoek VO, samenwerken om klasjes op te zetten voor leraren die bijvoorbeeld een extra bevoegdheid willen halen voor wiskunde, natuurkunde of scheikunde. Deze schoolbesturen kunnen samen met een lerarenopleiding een aangepast traject opzetten en zo maatwerk in de regio bieden.

Voor een literatuuropgave verwijzen we u naar het rapport '[Nieuwe doelgroepen voor het leraarschap in het voortgezet onderwijs](#)'

www.voion.nl

Voion, het Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds voor het voortgezet onderwijs, zet zich in om samen met scholen vraagstukken op te lossen op het gebied van arbeidsmarkt, mobiliteit, professionalisering en veilig, gezond en vitaal werken. Voion ondersteunt schoolbesturen, directies, P&O'ers, mr'en, arbocoördinatoren, maar ook docenten, oop'ers en sociale partners. Voion ontsluit kennis, doet onderzoek, ontwikkelt nieuwe instrumenten en adviseert en begeleidt scholen in (pilot)projecten. Ook initieert en faciliteert Voion netwerken op verschillende niveaus, publiceert good practices en biedt trainingen aan. Voion werkt voor en samen met werkgevers en werknemers in het voortgezet onderwijs, en wordt bestuurd door de sociale partners in het voortgezet onderwijs.

AOB

CNV
ONDERWIJS

FOV

FNV

VO
RAAD

VOION
Arbeidsmarkt & Opleidingsfonds
voortgezet onderwijs

VOION • POSTBUS 556 • 2501 CN DEN HAAG • TEL: 070 - 376 5756 • E-MAIL: INFO@VOION.NL

VOI7768